

Диссертация мавзусининг асосланиши ва унинг долзарблиги.

Маълумки, Юртбошимизнинг Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида сиёсий модернизация жараёнларида тобора муҳим аҳамият касб этиб бораётган замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан давлат ва жамият қурилиши тизимида кенг фойдаланиш лозимлиги алоҳида таъкидланган эди.

Президентимиз Ислом Каримовнинг 2010 йил 26 ноябрда қабул қилинган “2011-2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислох қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига эришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги қарори соҳага инновацион янгиликларни фаол жорий этишда муҳим дастуриламал бўлаётир.

Бозор муносабатлари кенгайгани сари тижорат банклари ҳам чакана операцияларни ривожлантириш, мижозларга тақдим этадиган хизмат турларини кўпайтириш орқали ўз фаолиятини юксалтирмоқда. Замонавий технологияларни қўллаш орқали таклиф этилаётган хизмат турлари банк ҳаражатларини камайтириш билан бирга, мижозлар вақтини тежаш имконини ҳам бераётир. Тижорат банклари масофавий банк хизматлари кўрсатиш кўламини янада кенгайтириш мақсадида “Internet banking”, “мобиль-banking”, “смс-banking” каби хизматларни йўлга қўймоқда.

Мамлакатимизда электрон тижорат соҳаси ривожини таъминлашга қаратилган мустаҳкам қонунчилик базаси яратилган. Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги, «Электрон рақамли имзо тўғрисида»ги, «Электрон тўловлар тўғрисида»ги, «Электрон тижорат тўғрисида»ги ва бошқа қатор қонунларнинг қабул қилиниши соҳа тараққиётида муҳим аҳамият касб этиб, электрон тижорат ва электрон тўловлар тизимини ривожлантириш мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислохотларнинг ажралмас қисмига айланди.

Яратилган мукаммал қонунчилик базаси ва замонавий ахборот коммуникация тизими негизда кўрилган инфратузилма туфайли мамлакатимизда электрон тижорат ва электрон тўловлар соҳаси ривожланиб, ушбу соҳада хўжалик юритувчи субъектларнинг фаол иштироки кузатилмоқда. Соҳага замонавий технологиялар жорий этилиб, ундан фаол фойдаланилмоқда, банк муассасалари томонидан интернет тармоғи ва мобиль алоқа орқали масофадан хизматлар кўрсатилмоқда.

Давлатимиз банк тизимида инновацион ахборот технологияларини кенг миқёсда тадбиқ этиш мамлакатимизда қисқа муддатда миллий тўлов тизимини шакллантиришга имконият яратди. Хўжалик юритувчи субъектлар ўртасида ҳисоб-китобларни аниқ вақт режимида амалга оширувчи бу тизим мамлакатимиз молия бозори барқарорлигини таъминламоқда. Бундан ташқари у давлатимиз пул-кредит сиёсатини самарали юритиш, миллий ва халқаро тўловларни ўз вақтида амалга ошириш, пул оқимларини бошқаришга сезиларли таъсир кўрсатмоқда.

Тижорат банклари кучли, ишончли ва юқори самарадорликка эга бўлган платформалар асосида ахборот технологиялари ютуқларини банк фаолиятига дадиллик билан тадбиқ қилиб, улар асосида мукаммал дастурлар яратиб, ахборот тизимлари инфраструктурасини ривожлантирмоқда. Бу ўз навбатида, мамлакатимиз банклари ўртасида соғлом рақобат муҳитини кучайтириш, анъанавий банк хизматлари сифатини ошириш, янги хизматларни жорий этишга йўналтирилган ишларни муттасил давом эттиришга даъват этмоқда. Мижозлар сафини кенгайтириш учун тақдим этаётган хизматлари рўйхати мунтазам равишда кенгайтирилиб, тижорат банклари турли молиявий хизматларни кўрсатувчи ташкилот ҳисобланмоқда.

Ўзбекистон Республикасида ҳозирги даврда амалга оширилаётган туб иқтисодий ислохатларнинг бош мақсади мамлакатимиз иқтисодиётида бозор муносабатларини тўлиқ қарор топтиришдан иборат.

Ўзбекистон банк сферасида янги технология ва янги махсулотларни киритиш – бу хизмат турини такомиллашигина эмас, ахборот баъзасини

унумли бошқариш, аҳолининг ўсиб бораётган эҳтиёжларини қондириш учундир.

Юқорида таъкидлаб ўтилганларнинг барчаси тадқиқот қилинаётган мавзунинг долзарблигини ҳамда мақсадини белгилайди.

Тадқиқот объекти ва предметининг белгиланиши.

Магистрлик диссертация ишининг тадқиқот предмети бўлиб банкларнинг турли хил замонавий банк технологияларидан фойдаланган ҳолда фаолиятини қулайлаштириш ва янги банк хизматларини жорий этиш бўлиб ҳисобланади.

Магистрлик диссертация ишининг тадқиқот объекти сифатида миқозларга замонавий банк технологияларидан фойдаланган ҳолда янги банк хизматларини тақлиф этаётган халқаро ва маҳаллий банклар қатнашадилар.

Тадқиқот мақсади ва вазифалари.

Жаҳон амалиётида қўлланилаётган замонавий банк технологияларининг хусусиятлари ва ривожланиш истиқболларини аниқлаш, Ўзбекистон Республикаси шароитларида ушбу банк технологияларини ривожлантириш ва такомиллаштириш бўйича тақлифлар ишлаб чиқиш мавзунинг асосий мақсадини белгилайди.

Илмий изланишнинг умумий мақсадига мувофиқ диссертацияда қуйидаги вазифаларни амалга ошириш белгиланган:

1. Замонавий банк технологияларининг замонавий тушунча ва моҳиятини тадқиқ қилиш;
2. Бозор муносабатлари шароитида банклар, уларнинг хизматлари ва тўлов тизимининг янги инструментларини ўзига хослигини ўрганиш.
3. Хорижий давлатлар амалиётидан келиб чиқиб замонавий банк технологияларини маҳаллий банкларимизга тадбиқ этиш.

Тадқиқот натижаларининг назарий ва амалий аҳамияти.

Диссертацияда илгари сурилган илмий қоидалар, хулосалар ва илмий таклифлардан замонавий банк технологиялари, уларни банк амалиётида тутган ўрни билан илмий тадқиқот ишларини янада ривожлантиришда «Банк иши» йўналиши бўйича ихтисослик фанларини ўқитишда, аспирантларга, талабаларга махсус курсларни ўқитишда фойдаланиш мумкин.

Диссертациядаги умумметодологик принциплар бозор муносабатларига ўтиш даврида республика банк тизимини такомиллаштириш юзасидан тадбиркорларни ишлаб чиқишда фойдалидир.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги.

Диссертацион тадқиқотнинг илмий янгиликлари қуйдагиларда намоён бўлади:

1. Замонавий банк технологияларни иқтисодий моҳиятининг банк ҳисоб-китобларда намоён бўлиши ўрганилди.

2. Инновацион технологияларни қўллаган ҳолда миқдорларга янги хизмат турлари ишлаб чиқилди, иқтисодий моҳияти таҳлил қилинди ва хизмат турини такомиллаштириш юзасидан таклифлар ишлаб чиқилди.

3. Ривожланган давлатлардаги замонавий банк технологияларнинг Республикамиз банкларида қўллаш бўйича ишлар ўрганилиб, кучайтириш мақсадида таклифлар ишлаб чиқилди.

Диссертация таркибининг қисқача тавсифи.

Диссертация кириш, уч боб, хулоса ва таклифлар, ҳамда фойдаланилган адабиётлар рўйхатдан иборат.

Кириш қисмида мавзунинг асосланиши ва унинг долзарблиги, тадқиқот объекти ва предметининг белгиланиши, тадқиқот мақсади ва вазифалари, тадқиқотнинг асосий масалалари ва фаразлари, мавзу бўйича қисқача адабиётлар таҳлили, тадқиқотда қўлланилган услубларнинг қисқача тавсифи, тадқиқот натижаларининг назарий ва амалий аҳамияти, тадқиқотнинг илмий янгилиги ўз аксини топган.

Илмий ишнинг биринчи бобида, замонавий банк технологияларининг иқтисодий моҳияти ва давлатимизда унга тегишли норматив ҳуқуқий асослари ёритилган.

Илмий ишнинг иккинчи бобида, Ўзбекистон Республикаси тижорат банкларида замонавий банк технологияларидан фойдаланишнинг амалдаги ҳолати таҳлили, улардан фойдаланишдаги долзарб муаммоларни бартараф этиш йўллари, ҳамда хориж тажрибаси таҳлил қилинган.

Учинчи бобда эса, мамлакат иқтисодиётини модернизациялаш шароитида ривожланган давлатлар замонавий банк технологияларининг республикада банкларида қўллашнинг устивор масалалари, ҳамда инновацион банк технологияларидан фойдаланишни кучайтириш йўллари ёритиб берилган.

Илмий иш хулоса ва таклифлар, фойдаланилган адабиётлар рўйхати билан якунланган.